

Se mai poate spune că *Învățăturile lui Neagoe* sint chiar mult mai personale și speciale, cu privire la purtarea războiului, decît acelea ale lui Vladimir Monomahul, care au caracterul unui testament rezumativ¹.

Între argumentele aparent mai puternice că aceste învățături practice de război nu aparțin vremii lui Neagoe Basarab, ar fi și menționarea *tunurilor* mobile, de cîmp, care nu apar în Muntenia decît în a doua jumătate a secolului XVI². În primul rînd nu putem fi siguri că Muntenia n-a cunoscut tunul mobil în prima jumătate a secolului XVI, de vreme ce apare în Moldova sub Petru Rareș. Lipsa de știri nu e egală în mod cert cu inexistența. În cel mai rău caz voievodul putea avea cunoștință de existența tunurilor. În al doilea rînd, cine ar putea spune că în originalul slavon la locurile respective este vorba chiar de *tunuri*? Mai mult decît în orice alt caz, interpretarea termenilor trebuie făcută cu multă atenție din cauza evoluției lor semantice. De aceea, nici traducerea greacă, nici cea romînească, destul de tîrziu, nu pot să conteze din acest punct de vedere. Termenii sint luați întotdeauna cu sensul vremii lor. Numai versiunea slavonă a *Învățăturilor* poate să ne dea o justă dezlegare. Aici însă termenul *ношукa*, într-o expresie ca «и тресквели и пошукы и стрѣлы»³ (și toate loviturile și armele de foc și săgețile) nu poate să aibă clar sensul de «tun». Termenul a existat în limba slavă veche înainte de apariția tunului în Europa. Trebuie, așa dar, să fi avut o accepție anterioară. În fond, de origine indoeuropeană, termenul a avut din vechi timpuri unadin cele mai întinse arii de răspîndire, cu ramificații în cele mai multe limbi europene, putînd fi menționat în greacă (πυξίς), latină medievală (*puxis* — *buxis* și *buxta*), limbile slave, limbile germanice etc.⁴. Era natural ca sensul să evolueze de-a lungul timpului. La început nu putea să aibe decît sensul de simplu «aruncător», «detunător» (sclopetum)⁵, sau «praștie». Cu apariția armelor de foc, «pușca» și corespondentele ei europene (пушка, *Büchse*, ung. *puska*) au început să se substituie acestor guri de foc, înțelesul fixîndu-se cînd pentru «flintă» ca în unele limbi slave și în limba romînească, cînd pentru «tun» ca în limba rusă sau limba germană. Limba romînească cunoaște și termenul de circulație folklorică «pușcăvița» (neînregistrat de dicționarele noastre), care desemnează «aruncătoarele» de apă sau de bobîțe din măduvă de soc, însoțite de pocnitură, fiind construite, pentru sau de către copii, din lemn.

Așadar, *ношукa* din versiunea slavonă nu se identifică exact cu «tunurile» din celelalte două versiuni (după cum au crezut traducătorii de mai tîrziu) și nu poate fi luată cu siguranță ca atare. E vorba aci de o gură de foc, sau mai de grabă de o armă de foc.

Cît despre «leafă» credem că interpretarea dată de P. P. Panaitescu merge departe. Nu e vorba în mod expres de mercenarii de mai tîrziu și de salariul care li se cuvine, ci de o «cînstă» sau «daruri» pe care domnul trebuie

¹ F. BUSLAEV, *Русская хрестоматия*, ed. III, Moscova, 1881, p. 75. Cf. P. P. PANAITESCU, *op. cit.*, p. 60—61.

² P. P. PANAITESCU, *op. cit.*, p. 59.

³ P. LAVROV, *op. cit.*, p. 50. *Cronicile slavo-romîne*, ed. P. P. PANAITESCU, p. 245.

⁴ v. sl. *ношукa*; ceh. *puška* (flintă); croat. *puska* (flintă), slov. *pushka* (flintă); bosn. *puscka* (aruncător); rag. *puscka* (aruncător); rus. *nyuka* (tun); pol. *puszka* (flintă); mhd. *bühse*, ahd. *buhsa*, n. germ. *Büchse* (tun), angl. *box*; sued. *bysa* etc. (Cf. și S. B. LINDE, *Słownik języka polskiego*, ed. II, vol. IV (Liov, 1858), p. 729).

⁵ FR. MIKLOSIĆ, *Lexicon paleoslovenico-graeco-latinum*, Viena, 1862—1865, p. 756.